فتاوي الحافظ ابن حجر العصقلاني

İBN HACER EL-ASKALANİ'NİN AKAİD KONUSUNDAKİ FETVALARI

Yazan:
Hafız İbn Hacer El-Askalani
H.773-852

Hak Yayınları

HAK YAYINLARI : 11

Yazan:
Hafız İbn Hacer El-Askalani
H.773-852

Çeviren:
Bilal Uzun

Dizgi Mizanpaj
Hak Tasarım

Adres:
DemirtaşMah.Kepenekçi
Sabunhane Sok.No:27 / 103
Eminönü / İstanbul

Tel:
0 (212) 514 93 19

Web:
www.haqyayinlari.com

بسم الله الرحمن الرحيم

ÖNSÖZ

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla.

Bizi İslam'la şereflendiren Allah'a hamd olsun. Onun hidayeti olmasaydı biz doğru yolu bulamazdık. Ona hamd ve sena olsun. Onu her türlü noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Şehadet ederim Rabbim ve mabudum ibadet edilmeye sadece ve sadece kendisinin layık olduğu Allah (c.c)'tır. Ondan başkası batıldır. Şehadet ederim ki Hz.Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* Allah`ın kulu ve rasulüdür. Allah tarafından insanları şirkin karanlığından İslam'ın nuruna çıkartmak için gönderilmiştir. Allah'ın salat ve selamı Onun, ehli beytinin, mübarek sahabelerinin ve kıyamet gününe kadar onun yolunda yürüyenlerin üzerine olsun.

En doğru söz Allah'ın kitabı, en güzel hidayet Rasulullah'ın gösterdiği yoldur. En kötü şey İslamda olmayan şeyler, yani bid'atlerdir. Her bid'at delalettir ve her delalet ateştir.

Bu kitap İbni Hacer El-Askalani'nin el yazması kitabından çevrilmiştir. Kitap Hicri 838-839 yıllarında ona akide konusunda sorulan soruların cevabını içermektedir: Bu el yazmasının iki nüshası vardır. Her iki nüsha da Dar'ül-Kütüb El-Mısriyye'dedir. Birincisinin numarası 1559, ikincisinin numarası ise 25566'dır. İkincisinin sayfa sayısı 88'dir.

Bu kitap da ikinci nüshaya göre hazırlanmıştır.

YAZAR HAKKINDA BİLGİ

Hicri 773, Miladi 1372'de doğmuştur. Hicri 852, Miladi 1449'da vefat etmiştir.

İsmi; Ahmet bin Ali bin Muhammed El Kinani El Askalani Ebu'l Fadıl Şihabiddin İbn-i Hacer'dir. Büyük bir tarih ve İslam ilimleri alimi aynı zamanda büyük bir hadis alimidir. Ailesi Filistin'de olan Askalan şehrindendir. Kahire'de doğmuştur ve vefat etmiştir. Yazdığı kitaplar çoktur. Onlardan bazıları:

1-Ed dürerül Kamine Fi E'yan El Mietüs-samine. (4 Cilt)

2-Lisanül Mizan. (6 Cüz)

3-El-Kafü Eş-Şaf Fi Tahric Ehadisil Keş-şaf.

4-Zeylü Ed-Dürer'ül-Kamine.

5-Takribüt-Tehzib.

6-Tehzibüt Tehzib. (12 Cilt)

7-Ta'cilül Menfea Bi Zevaid Rical El-Eimmetil Erbea.

8-Buluğul Meram Min Edilletil Ahkam.

9-Tuhfetü Ehlül Hadis An Şuyuh'ul-Hadis.

10- Nüzhetün-Nazar Fi Tevhidi Nuhbetül Fikr.

11- El-Kavlül Müveddet Fiz-zehbi An Müsned El İmam Ahmed.

12- Tabsir El Müntebih Fi Tahririr Müctebih.

13- Fethül Bari Fi Şerh Sahihiul Buhari.

14- Subulus Selam Fi Şerh Buluğul Meram.

FETVALAR

1. Soru: Bir kimse öldüğünde Münker ve Nekir melekleri gelerek ona Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* ve onun risaleti hakkında soru sorduklarında o bu sorulara cevap veremezse Allah-u Teala kıyamete kadar azap mı eder, yoksa belli bir zamana kadar mı azap eder?

Cevap: Ayet[1] ve hadislerde bildirildiğine göre muhakkak ki kafirlere ve küfri nifak işleyen kimselere sonsuza dek sürecek azap vardır.

Ahmed b Hanbel'in Bera b Azib'den rivayet edip Ebu İvane'nin "Kabir sualleri hakkında"

---

[1] Bu konuda bildirilen ayetler şunlardır:
"Onlar (kafirler) **ateşten çıkmayacaklardır."**
(Bakara: 167)
"Deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyecekler." (A'raf: 40)
" Onlar tam olarak ölmezler. Onlardan azab da hafifletilmez.
"Kafirleri işte böyle cezalandırırız." (Fatır: 3)

adlı kitabında sahih dediği uzunca hadisin son kısmında:

"Sonra onun (kabirde azab gören kişi) için ateşten bir delik açılır. Kıyamete kadar bu delikten o kişiye duman ve azap gelir."

Başka bir rivayette de şöyledir:

"Sonra onun (kabirde azab gören kişi) için sağır, dilsiz ve kör bir adam gelir. Onda demirden bir çubuk vardır. Şayet onunla bir dağa vursa dağ unufak olur. Bu çubukla ölüye bir darbe vurulur ve ölü paramparça olur. Sonra kabirdeki adam eski şekline döner, ve azap bu şekilde tekrarlanır."

Ahmed ve Tirmizi'nin Ebu Hureyre'den rivayet ettiği ve İbn-i Hibban'ın "Kabir sualleri hakkındaki" kitabında rivayet edip sahih dediği hadis şöyledir:

"Toprağa "sıkıştır" denilir. O, ölü üzerine kapanır ve ölünün uzuvları, birbirine geçer. Allah onu yattığı yerden diriltinceye kadar ona bu şekilde azap edilir."

Tirmizi'nin Ebu Said'den rivayet ettiği hadis şöyledir:

"Yer onun üzerine kapanır ta ki uzuvları birbirine geçinceye dek. Ona yetmiş tane ejderha hazırlanır. Onlardan her biri yeryüzüne bir üflese ondan hiçbir şey kalmaz. İşte bu ejderhalar o ölüye hesap için tekrar dirilinceye dek ateş püskürtüp tırmalar."

Bu haberlerin verdiği ortak mana: Kafirlerin her birine değişik şekilde azap edilmesidir.

İbn-i Ebi'd Dünya "Kabirler" kitabında Şabi'den şunu nakletti: Bir adam bir kabrin yanından geçerken kabirden çıkan birini gördü. Öyle ki başka bir adam ona demirden bir sopa ile vurunca adam yerin dibine geçiyordu. Sonra

tekrar mezardan çıkıyor ve bu şekilde tekrar ediyordu. Bu haber Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ulaşınca bu olayı şöyle açıkladı:

"İşte bu Ebu Cehl İbn-i Hişam'dır. O, kıyamete kadar böyle azap olunur."

2. Soru: Ölü, mezarının yanına oturan kimseyi tanır mı? Kur'an okumasını işitir mi?

Cevap: Bu soruda iki mesele vardır.

Birincisi: Ölünün, kabrinin başına gelen kişiyi bilip bilmemesi.

İkincisi: Okunan Kur'anı işitip işitmemesidir.
Soruyu yalnız kabre yakın olduğu zaman duyması veya kabirden uzak olduğu zaman duymaması diye ve Kur'an okunmasını işitip, diğer sözleri işitmez diye sınırlandırmak anlamsızdır. Sorunun cevabında bunları ayrı ayrı açıklayacağız.

Ölünün, mezarını ziyaret eden kişiyi tanıması ve onun söylediklerini işitmesi, tartışma konusu olan meşhur "Ölümden sonra ruhlar nerede ikamet eder?" sorusunun bir parçasıdır.

İbn-i Abdul Bir ve diğer alimlerin rivayetine göre hadis ehlinin çoğu ruhun ölünün kabrinin etrafında olduğu görüşündedirler. Fakat bu alimler bunun şehitler için de geçerli olduğunu söylemekten çekinmişlerdir. Zira bu konuda zahirinden bunun tam aksi anlaşılan hadisler varid olmuştur. (Bu konudaki açıklama ilerideki bu soruların cevabında yapılacaktır) . Nebilerin diğer bakımdan şehitlerden daha üstün olduğunda şüphe yoktur. Şüphesiz onların ruhları da şehitlerin ruhlarından faziletçe daha üstündür.

Bu ikisi dışındaki ruhlar mümin ve kafir olmak üzere ikiye ayrılır. Kafirlerin ruhu (daha önce geçtiği ve gelecek bazı soruların cevabında görüleceği üzere) keder, sıkıntı, tatsızlık, üzüntü ve azap içindedir.

Mü'minin ruhu ise eğer Allah'a isyan olarak ma'siyette bulunmuşsa kafirin azabından daha hafif olan bir azap içinde, eğer Allah'a itaat içinde yaşamışsa müjde ve sevinç içindedir. (Bu konudaki ayrıntılı açıklama ileride gelecektir.) Sahih hadislerin zahirinden anlaşıldığına göre müminlerin ruhları yükseklerde, kafirlerin ruhları ise ateştedir.

Bu iki guruptaki ruhların da cesetle bağlantısı vardır. Fakat bu bağlantı manevi bir bağlantı olup, dünya hayatındaki ruh ile ceset bağlantısına benzemez. Bu olaya en çok benzeyen uyku hadisesidir. Uyuyanın ruhu cesedinden ayrılmıştır. Fakat bu bir daha dönmemek üzere olan tam bir ayrılık değildir. Burada ruhun cesetle olan bağları kuvvetlidir. Ölünün ruhu ise cesedinden tamamen ayrılmıştır. Fakat ruh ile beden arasında mümin için nimetleri hissedecek, kafir için ise azabı hissedecek bir bağlantı kalır. Ehl-i Sünnet'in tercih ettiği görüşe göre ruhlara verilen nimet ve yapılan azap beden tarafından da hissedilir. Buna göre berzah ale-

mindeki nimet ve azab hem ruh hem de bedene tattırılır.

Ehl-i Sünnet'ten bir kısmı ise bunun sadece ruha tattırılacağını söylerler. Bazı kitaplarda tercih edilen görüşü destekleyen manevi mütevatire[2] ulaşmış bir çok rüyalar yer almaktadır. Ebu Bekr İbn-i Ebid-Dünya "El Kubur" kitabında Ebu Abdullah bin Mundeh "Er-ruh" kitabında Abdu'l Bir "El-İstizkar" kitabında Abdu'lhak "El-Akibeh" kitabında ve diğer alimlerin kitaplarında bu hususta birçok rüyalar nakledilmiştir. Bu rüyalar delil derecesine yükselmese de, eğer bu konuda bir delil yoksa bir tercih unsuru olabilir.

Bunu bu şekilde açıkladıktan sonra azab ve nimetin hem ruh hem de bedenle tadılacağı hususunda şöyle söylüyorlar: "Ölü kendisini ziyaret edeni bilir ve yanında Kur'an okuyanı da

[2] Manevi mütevatire ulaşan rüya; Aynı rüyanın birçok kişi tarafından görülmesi o rüyayı manevi mütevatire ulaştırır.

işitir. Çünkü ruh bedenden ayrılmadığına göre ölünün ziyaret edeni tanıması ve Kur'an okuyanı işitmesinde engel teşkil edecek birşey yoktur.

Azab ve nimetin sadece ruhlara tattırılacağı görüşünde olanlar ise:

"Ölü ziyaret edeni tanıyamaz, Kur'an okuyanı işitemez" demiyorlar. Ancak bu görüş sahiplerinden bazıları; " Azap gören ruhlar azabla, nimetlendirilen ruhlar da nimetle meşgul oldukları için bunları işitmeyip, tanımayacaklar" derler.

Bunu söyleyenler azdır ve meşhur olan; bu görüşün aksi olan görüştür. (Dördüncü sorunun cevabında bu tercih edilen görüşü kuvvetlendiren bazı şeyleri Allah'ın yardımıyla zikredeceğiz.)

3. Soru: "Ölü için sadaka verme, köle azat etme, kurban kesme ve vakıf olarak birşey bırakma gibi hayırlı amellerin sevabı ölmüş kimseye ulaşır mı?

Cevap: Ehl-i sünnet alimlerinin çoğunluğuna göre ölü için sadaka vermenin sevabı ölmüş kimseye ulaşır. Ve ona fayda verir.

Bid'atçilerden bazıları ehl-i sünnetten ayrıldılar ve şöyle dediler: "Ölen kimse için kendi yaptığından başka hiçbir şey fayda vermez."

Fakat ölü hakkında sadakanın fayda vereceği meşrudur ve sahih haberlerle sabit olmuştur. Ve ölü bundan yararlanır. Bununla ilgili haberler Buhari ve Müslim ve diğer kitaplarda geçmektedir. Müslim'in sahihinin mukaddimesinde İbn-i Mübarek'ten nakledildiğine göre ölü için verilen sadakanın ona fayda vereceği konusunda ihtilaf yoktur. Alimler, mü'minlerin ölüye yapacakları istiğfar ve duaların ona fayda vereceğinde icma ettiler. Bu icma: bid'atçilerin;

ölüye ancak hayatında yaptıkları fayda verir, diye sınırlandırdıkları şeklindeki görüşü reddeder.

Ölü için yapılan şeylerden sadaka, ona fayda verdiğine göre köle azadı, kurban yahut vakıf da sadaka gibidir ve ölüye fayda verme açısından aralarında hiçbir fark yoktur.

Ehl-i sünnet alimleri bedenle yapılan ibadetler hususunda ihtilaf etmişlerdir. Seleften ve hanefilerden bazıları Ahmed b. Hanbel'den gelen bir rivayete dayanarak ölü için yapılan bedeni ibadetlerin de ölüye fayda vereceğinin sahih olduğu görüşündedirler.

Diğer alimler ise bu konuda aksi görüştedirler. Buhari, Müslim'de (İmam Malik ve Şafi gibi) geçen hadiste Aişe (r.a)'dan şöyle rivayet edilmiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **"Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse velisi onun oruç borcunu tutsun."**

İbn-i Abbas'tan şöyle rivayet edildi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir adam geldi ve şöyle dedi: "Benim annem bir aylık oruç borcuyla öldü. Onu kaza edeyim mi?

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* :

"Evet kaza et" buyurdu. ***(Buhari-Müslim)***

Yine bunun gibi şu hadis de buna delalet eder;

Büreyde (r.a) diyor ki:

Bir kadın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelip şöyle dedi; "Ey Allah'ın rasulü annemin bir ay oruç borcu vardı. Onu kaza edeyim mi?"

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* :

"Evet onun oruç borcunu tut" dedi.

Kadın: "Annem haccetmemiş idi. Onun yerine haccedeyim mi?"

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* :

"Evet onun yerine haccet" buyurdu. ***(Müslim)***

Hacc hakkında İbn-i Abbas'tan Buhari'de rivayet edilen hadis de bunun gibidir. Hacc gibi bazı bedeni ibadetlerin ölüye fayda vereceği kabul edildiğine göre diğer bütün bedeni ibadetlerin de ölüye fayda vermesine engel ne olabilir?

Bütün Müslümanların icması şudur ki: Borçlu olarak ölmüş bir kişinin borcu başkaları tarafından ödenmiş olsa bu ödeme ölüyü borçtan kurtarır. Hatta bu borcu mirasçılarından başka kimseler ödese bile bu geçerlidir.

Buhari ve Müslim'de şu rivayet geçmektedir: Ebu Katade (r.a) bir kişinin iki dinarlık borcuna kefil oldu. Daha sonra kefil olduğu bu adam öldüğünde Ebu Katade ona ait borcu ödeyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*

ona: "İşte şimdi onun derisine serinlik verdin" dedi.

İbni Hamden El Hanbeli "Reaya" kitabında ölüye fayda versin diye, Allah'a yaklaşmak için yapılan her şeyin ölüye fayda vereceğini açıklamıştır. Bu amel ister mali olsun, ister bedeni olsun farketmez. Sadaka, köle azadı, namaz, hacc, Kur'an okuma gibi bütün amellerin sevabı ölüye fayda verir, demiştir.

Sonra şöyle devam etti: Denildi ki: bu amel işlenirken veya işlenmeden önce ölüye faydalı olsun diye yapmaya niyet edilirse bu ölüye ulaşır. Fakat amel yapıldıktan sonra sevabı ölüye olsun diye niyet edilirse olmaz. Hanbelilerden bazı alimler böyle bir şart koşarlar. Delilleri ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ölü için hayır yapmak isteyen bir kişiye hiçbir zaman; "Allah'ım bu amelin sevabını şu kimseye ver, şu kimseye verme" diye söylemesini emretmemesidir.

Selefin de bir amel yaparken böyle şeyler söylediği nakledilmemiştir.

Bazı alimler: "Bir ölü için bir amel yapılacaksa o amele başlarken ölü için niyet edilmesi şarttır, şayet amel bittikten sonra niyet edilirse bu geçersizdir" demişlerdir.

Bazı alimler şöyle demişlerdir:

"Amel yaptıktan sonra amelin sevabının ölüye bağışlanması geçerlidir. Zira kişi ibadet ettikten sonra şöyle dua eder: " Allah'ım bu amelin sevabını falan ölüye ulaştır." Bundan dolayı bu alimler amele başlamadan önce ölü için niyet etmeyi şart koşmamışlardır. Doğru olan rasule ittibadır.

Bu konuda; niyeti, amelin başlangıcında şart koşan görüş tercih edilir. Çünkü ameller niyetlere göredir. (İnşallah bu soruların sonuna doğru bu konuda daha geniş açıklama gelecektir.)

4. Soru: Kur'an okumanın sevabı ölüye ulaşır mı? Şayet ulaşırsa kabir yanında okunduğu zaman mı, yoksa uzakta okunduğunda mı ulaşır? Ve ölü okuma sevabının tamamını mı yoksa dinleme sevabını mı alır?

Cevap: Burada iki mesele var. Bu meselelerden birincisi, ikinci meselenin bir parçasıdır. Ben bu konuda Hanbeli mezhebinin şu görüşünü tercih ettim.

Okuyucu, ölü için niyet edip okumaya yöneldiğinde okuduğu Kur'an ölüye fayda verir ve sevabı da ona ulaşır.

Bazı alimler şöyle dedi: Okumanın başında ölü için okumaya niyet etmek şart değildir. Bilakis önce okuyup sonra bunun sevabını ölüye hediye ederse bu sevap ölüye ulaşır. Daha önce zikrettiğim gibi birinci görüş tercih edilmiştir.

Bu iki görüş arasında yani Kuran'ın kabirde okunmasıyla kabirden uzakta okunmasının sevabının ölüye ulaşması hususunda fark yoktur. Her iki durumda da okumanın sevabı ölüye ulaşır.

Bazı Şafiiler ölü ancak dinleme sevabı alır dediler. Bu görüşün iki kurala dayandığını söylediler.

Birincisi: Sevabı hediye etmek sahih değildir.

İkincisi: Ruhlar kabirler etrafındadır. Azaplanmayı ve nimetlenmeyi bedenlerinin hissetmesi sebebiyle ölülerin ruhları, kabirle ve bedenle manevi bir birleşmeyle birleşmişlerdir. (Bedenin azap ve nimeti hissetmesinin sabitliği daha önce açıklanmıştı.)

Bunun için ölü okumayı duyar ve duyunca da dinleme sevabı ona ulaşır. Bu söz, söyleyen kişiyi çıkmaza sokar. Çünkü ölünün idraki ve duyuşu mükellef kişilerin (dirilerin) idraki gibi

değildir. Bu konuda Allah'ın fazlına ihtiyaç duyar. Allah isterse ölüye duyma nimetini verebilir.

Şafiilerden bazıları okuma sevabı konusunda başka bir görüş ileri sürdüler. Kur'an okurken ölü için niyet edilirse doğru olmaz.

Eğer önce kendisi için okur, sonra bu sevabın ölüye ulaşması için Allah'a dua ederse ölüye sevabın ulaşması bu şekilde mümkün olur. Zaten bu da dua hükmündedir. Onun işi Allah'a kalmıştır, isterse onun duasını kabul eder, isterse kabul etmez. Bu söz onlarda şu sözü söyleyen kimsenin sözüne zıt değildir: Sevabı hediye etmek doğru değildir. Çünkü kul, mal konusunda hibe etme hakkına sahip olduğu gibi,ibadetler (sevap) konusunda herhangi bir tasarruf hakkına sahip değildir. Çünkü burada okuma sevabının ölü için olmasını amaçlıyor, veya "sevabımı ölüye verdim" diyor. Bu görüş daha önce zikredilen duaya zıttır. Daha önce de

geçtiği gibi sevabın ölüye ulaşması kesin değildir. Kabirde Kur-an okuma hakkında sahabelerden gelen rivayetler azdır. Fakat dört mezhep zamanından günümüze kadar Müslümanlar Kur-an'ı ölünün mezarının yanında okumayı sürdüre gelmişlerdir.

Ahmed İbn-i Muhammed İbn-i Harun Ebu Bekir-il Hilal bu konuda "Cami" kitabında şöyle dedi: Abbas İbn-i Ahmed-İddevri bize şöyle dedi: Ahmet İbn-i Hanbel'e kabirlerin yanında Kur-an okumak konusunda bir şey bilip, bilmediğini sordum.

"Bilmiyorum" dedi. Sonra dedi ki: Yahya Bin Muin'e sordum. Mübeşşir Bin İsmail El-Halebi'den şöyle dedi: Abdurrahman İbnil Ala Bin El Lahlah'ın babasından şöyle dedi: Babam dedi ki; Ben öldüğüm zaman beni lahite koy ve Allah'ın adıyla Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünneti üzere de, başımın yanında Bakara'nın başlangıcını ve sonunu oku.

Ben İbn-i Ömer'in de bu şekilde vasiyet ettiğini duydum. Sonra Hilal başka bir rivayette şöyle dedi: Ahmed İbn-i Hanbel bir cenazede iken ölü defnedilince, kör bir adam kabrin yanına gelerek Kur'an okudu. Ahmed Bin Hanbel ona şöyle dedi: "Ey adam kabrin yanında Kur'an okumak bid'attir."

Muhammed İbn Kuddeme ona şöyle dedi: "Ey Eba Abdullah! Mübeşşir El-Halebi hakkında ne diyorsun?" Ahmed Bin Hanbel dedi ki: "Güvenilir bir zattır." Ona Mübeşşir'il Hanbeli'nin daha önceki yukarıda zikredilen hadisini zikredince Ahmed Bin Hanbel (r.a) ona şöyle dedi: "Adamına git ve okumasını söyle."

Hilal aynı şekilde şöyle demiştir: Ebu Bekr El-Mervuzi bize şöyle demiştir: Ahmed İbn-i Muhammed İbn-i Hanbeli'yi şöyle derken işittim: "Kabirlere girdiğiniz zaman; Fatiha, Felak, Nas ve İhlas surelerini okuyun ve okuduklarınızı

kabir ehline hediye edin, böylece bu okuduklarınızın sevabı onlara ulaşır."

Aynı şekilde Zaferani'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Şafii'ye (r.a) kabrin yanında Kur'an okuma hakkında sordum" O şöyle dedi:

"Bir sakınca yoktur." Zaferani güvenilirdir ve Şafii'nin eski görüşünü rivayet etmiştir ve Şafii'den rivayet ettiği bu rivayet gariptir. Şafii'nin yeni görüşünde eski görüşüne muhalif birşey varit olmadıkça eski görüşüyle amel edilir, fakat Şafii'nin Kuran'ın sevabının ölüye ulaştığını söylediği yeni görüşü şöyledir: "Kur'an zikrin en şereflisidir. Zikir, zikredildiği yer için bir bereket sağlar ve bu bereket orada bulunanlara yayılır." Bu görüşün temeli şuna dayanmaktadır: Kabre iki hurma dikildiği zaman bunlar yaşadıkları müddetçe Allah'ı tesbih ederler. Böylece onların tesbihleri sonucu kabirde sahibi için bir bereket hasıl olur ve bu bereket dallar kuruyuncaya kadar devam eder. Rivayetin bu tefsiri

bazı müfessirlere göredir. Bitkilerin Allah'ı tesbih etmesinin bereketi hasıl olunca zikirlerin en şereflisi olan Kur'an; ki hayvan, bitki ve cansızlardan daha şerefli olan ademoğlu tarafından okunuyor, bilhassa okuyan salih kişi ise bu Kuran'ın bereketinin hasıl olması tabii ki daha evladır. Allah en iyisini bilir.

İçinde Abdulhak'ın da bulunduğu bir grup alimler ölünün duymasına, ölü hakkında selam vermenin meşruiyetini delil olarak göstererek şöyle dediler: "Eğer ölü selamı işitmeseydi onlara yapılan hitap boş ve faydasız olurdu." Bu zayıf bir görüştür. Çünkü bu, bunu gerektirmez.Namazdaki teşehhüdde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e hitaben selam söylenir. Elbette Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* teşehhüdde ona bütün selam söyleyenleri duymaz. Mezarların yanından geçen kimsenin mezardaki mü'minlere selam söylemesi ölülerin, o selamı duymasını gerektirmez. Bu dua mahiyetindedir. Ve "Ey Rabbim! Onların üzerine

selam olsun" demektir. Aynı şekilde namazda rasule "Ey Allah'ın rasulü! Selam senin üzerinedir" demek yani "Ey Rabbimiz! Salat ve selamı rasulün üstüne yap" demektir. Buhari ve Müslim'deki bir hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Bizim üzerimize ve salih kulların üzerine selam olsun" dediğinde bu söz bütün salih kullara ulaşır.

Aslında bu söz Allah'tan bir istemedir. O sözün manası "Allah'ım salih kullara selam söyle" manasındadır.

5. Soru: Kur'an okuyucu Kuran'dan birşey okuduğu zaman ve onu ölülere hediye ettiği zaman bu onlara ulaşır mı yoksa ulaşmaz mı? Ve okunanı ölü işitir mi yoksa işitmez mi?

Cevap: Bu ihtilaflı bir konudur. En iyi olan okuyucunun şöyle demesidir: "Allah'ım eğer bu okuyuşumdaki amelimi kabul ettiysen bunun

sevabını senden bir lütuf olarak filana ver." Eğer böyle demeyip de: "Allah'ım okuduğum Kur'an sevabını filana ver" derse; bu sevabın ölüye ulaşıp ulaşmaması alimler arasında ihtilaflıdır.

Birinci söz (yani eğer Kur'an okuyuşumu kabul ettiysen bunun sevabını senden bir lütuf olarak filan kişiye ver) dua mahiyetindedir. Allah dilerse onu kabul eder, dilerse kabul etmez. Allah bunu kabul etmişse muhakkak ki ölüye fayda verir.

6. Soru: Ölü için namazdan, sadakadan veya Kur'an okumadan veya buna benzer başka iyilik çeşitlerinden hediye edilerek sunulduğunda ölü onu bilir mi? Bundan gelecek olan sevap ölünün amel defterine yazılır mı?

Cevap: Sadakanın sevabı ölüye ulaşır ama namazın ve orucun sevabının ona ulaşıp ulaşma-

dığı hususu ihtilaflıdır. Gerçi ölü hayatta iken tutamadığı oruçlarının velisi tarafından tutulması veya birisine tutturulması durumunda bu sevap ölüye ulaşır. Hac meselesinde de ücretle veya kendiliğinden veya ölen kişinin vasiyetiyle, ölünün hayattayken eda edemediği hac farizasının eda ettirilmesi caizdir. Ancak Kur'an okumanın sevabının ona ulaşıp ulaşmayacağı konusunda alimler arasında meşhur bir ihtilaf vardır. Şehirlerin bir çoğunda ölü için Kur'an okumak adet halini almıştır. Kur'an okumanın bereketinin ölüye fayda vermesi hususunda ihtilaf yoktur.

Müslim'in sahihinde sabit olduğuna göre; ölünün ancak şu üç konudaki ameli kesilmez. "Onun için dua eden salih oğul, faydalanılan ilim veya sadaka-i cariye." Bu hadis Sünende ve İbn-i Huzeyme'nin sahihinde geçmektedir.

7. Soru: Hesap ve azaptan sonra dünyada olduğu gibi birbirlerine yakın ve akraba olanlar buluşurlar mı?

Cevap: Bu soruda bir kusur vardır. Eğer bu "hesap ve azaptan sonra" dan kastedilen kişiler cennete ve cehenneme yerleştikten sonrası ise böyle bir soruya gerek yoktur. Zaten cennet ehli toplanıp birbirlerini ziyaret edecek cehennem ehli ise toplanıp birbirleriyle atışacak.

Eğer "hesap ve azaptan sonra"dan kasd olunan kabirdeki sorgu ve sualden sonraki durum ise kabirdeki olaylara hesap denilemez. Allah'ın diledikleri dışında insanların çoğu kıyamet günü hesaba çekilecektir. Bazı insanlar azap görecek bazıları ise görmeyecektir. Kabir sorgusu ve azaptan, kıyamet günü yapılacak olan sorgu ve azap kastedilmemesi gerekir.

Birçok hadiste ölülerin ruhlarının karşılaşacağına dair rivayetler vardır. Bunlardan İbn-ü

Ebi'd-Dünya'nın "Kubur" adlı kitabında Said İbn-i Müseyyeb'ten şöyle bir rivayet vardır.

O şöyle dedi! Selman-ı Farisi ile Abdullah İbn-i Selam karşılaştılar. Biri diğerine "Eğer sen benden önce ölürsen öldükten sonra benimle buluş ve Allah tarafından karşılaştığın şeyleri bana anlat. Eğer ben senden önce ölürsem seninle buluşup Allah tarafından karşılaştığım şeyleri sana haber veririm." Diğeri şöyle dedi: "Evet. Cennetteki ruhlar diledikleri yerlere giderler".

8. Soru: Günahkar olan bir kişi kıyamete kadar kabirde azap görür mü? Yoksa sadece Münker ve Nekir melekleri geldikleri zaman mı azap görür?

Cevap: Bu, işlenen haramın büyük veya küçük olmasına göre değişir. Bazı ölüler affedilebilir, bazıları affedilmez. Bazı günahkarlar azap gör-

meyebilir. Ve bazıları için azap sürekli olur. Bazılarından ise azap daha sonra kaldırılabilir.

Bu konuya ilişkin hadislerden örnekler vardır. Halid İbn-i Urfefa ve Süleyman İbn-i Sard'dan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **"Karın ağrısından ölen kimseye kabirde azap edilmez."**

(Ahmed – Nesei - İbn-i Hibban)

Abdullah İbn-i Ömer (r.a)'den rivayet edilen bir başka hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Cuma gecesi veya Cuma günü ölen hiçbir kimse yoktur ki Allah onu kabir fitnesinden korumuş olmasın"

(Tirmizi ve Hakim rivayet etti ve sahih dedi)

İbn-i Abbas'tan o şöyle dedi: Bir adam kabrin üstünü örterken Mülk suresini okuyan bir adam gördü. Sonra adam bunu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e haber verdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* da şöyle buyurdu:

"Bu sure engeldir, kurtuluştur ve bu, kabirdeki kimseyi kabir azabından korur."
(Tirmizi rivayet etti ve hasen dedi)

Semera İbn-i Cunduh (r.a)'dan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in uzun rüyasından bahseden hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Kendi ağzını yırtan ise işte o yalan söyleyip yalanı ufuklara çıkıp yayılan kişidir. İşte bu yalancı kıyamete kadar bu şekilde azap edilecektir." ***(Buhari)***

Yine aynı hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor:

"Başı parçalanan kişi ise Allahu Teala bu adama Kur'an öğretmiş, bu adam geceleri uyuyup gündüzleri de bununla amel etmemişti. İşte bu kimseye kıyamete kadar bu şekilde azap edilecektir."

Ebu Hureyre (r.a) İsra kıssasını anlatırken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Başları kaya ile ezilen bir kavimin yanından geçtim. Başları ezildikçe tekrar eski hallerine dönüyorlar ve tekrar eziliyorlardı. Onların üzerinden bu azabtan hiçbir şey kaldırılmayacaktır."

(Bezzar-Beyhaki rivayet ettiler)

Bu gibi hadisler çoktur. Bazı günahkarlardan kabir azabının hafifletileceğine delalet eden hadislerden birisi de İbn-i Abbas'tan rivayet edilen iki hurma dalı hadisidir.

Kabirde bazı günahlarından dolayı azap gören ve üzerlerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hurma dalları koyduğu iki kişi Müslümandırlar. Bunların kafir olduklarına dair herhangi bir rivayet yoktur. En iyisini Allah bilir.

9. Soru: Şehitlerin ruhu semada mıdır yoksa yerde midir?

Cevap: Şehitlerin ruhu istediği yere gider sonra arşta asılı olan kandillerde geceler.

İbn-i Mesud şöyle dedi: Şehitlerin ruhu hakkında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sorduk. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Şehitlerin ruhu yeşil kuşların içindedir. Arşta bu kuşlar için asılı kandiller vardır. Bu ruhlar cennette dilediği yerde dolaşırlar. Sonra bu kandillerde gecelerler."

(Müslim – Ebu Davud – Tirmizi – Darimi)

Ahmed bin Hanbel İbn-i Abbas (r.a)'den hasen olarak şu hadisi nakletmiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Şehitlerin ruhu cennetin kapısı üzerindeki bir nehir kenarındadır. Rızıkları sabah akşam cennetten onlara çıkartılır."

Bu iki hadis arasında bir zıtlık yoktur. Çünkü şehitlerin ruhunun kenarında bulundukları nehir cennetin kapısındadır. Müslim'de geçen hadis de ruhların geceledikleri kandillerin de cennetin kapısının yanında olma ihtimali vardır. Bundan dolayı iki hadis arasında zıtlık yoktur.

Buhari ve Müslim'de İbn-i Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "Her ölüye kabirde cennetteki veya cehennemdeki yeri sabah ve akşam gösterilir, ona; "İşte bu sana dirilinceye kadar her gün gösterilecektir" denilir. Bu hadis diğer hadislerle zıtlık teşkil etmez. Çünkü bu hadis şehit olmayan kişilerin durumunu anlatıyor.

10. Soru: Müslümanların çocuklarının ruhu kendi kabirlerinin üstünde midir yoksa cennetteki Beyti Mamur'da (cennetteki İbrahim aleyhisselam'ın evi) midir. Yoksa başka bir yerde midir? Cennette İbrahim aleyhisselam'ın onlara Kur'an okuttuğuna dair sabit bir delil var mıdır?

Cevap: Kuvvetli olan görüşe göre müminlerin ruhu Allah'ın dilediği yerdedir. Ve kabirdeki cesetlerle bir bağlantısı vardır. Yine kabirde gördüğü mükafatı beden ve ruhlarıyla hisse-

derler. Ruh ve ceset arasında olan bağlantının nasıl olduğunu bilemeyiz. Bu dünyadaki cesetle ruh bağlantısına benzemez. Müslüman çocuklarının ruhu hakkında ise şu sahih hadis vardır: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in gördüğü uzun rüya hadisinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* müslüman çocuklar hakkında şöyle der:

"Müslüman çocuklarının ruhu İbrahim aleyhisselam'ın yanındadır."

Bu hadis Buhari'de geçer. Bu hadisin hiçbir rivayetinde İbrahim aleyhisselam'ın onlara Kur'an okuttuğuna dair bir söze rastlanmamıştır.

11. Soru: Kabirdeki bir ölünün yakınına veya uzağına başka bir ölü defnedildiğinde kabirdeki ölü onu tanır mı ve dünyadaki diğer olup biten

şeyler hakkında, yeni gelen ölüye soru sorar mı?

Cevap: Evet. Bunun hakkında hadisler varit olmuştur. Bu hadislerden bazıları;

İbn-i Ebid-Dünya'nın, Ebi'z-Zübeyr'den onun da Cabir'den rivayetine göre Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Ölülerinizin kefenlerini güzel seçin. Çünkü onlar kefenlerinden dolayı övünürler ve kabirlerinde birbirlerini ziyaret ederler"

İbn-i Mübarek, Ebu Eyyub'den mevkuf olarak rivayet ettiği ve Taberani'nin buna benzer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e merfu olarak rivayet ettiği bir hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Sağ olanların amelleri ölülere gösterilir. İyilik görürlerse sevinirler ve rahatlarlar. Eğer

kötülük görürlerse Allah'ım onlara hidayet ver derler."

Bu rivayette defnedilenlerin onların yakınında veya uzağında olduğuna dair bir kayıt yoktur. Fakat sadece yakınlarında defnedilenleri duyabilmeleri de mümkündür. İbn-i Ebid-Dünya şöyle rivayet etti; Osman İbn-i Abdullah, Said İbn-i Cübeyr'e şu soruyu sordu: "Ölülere sağ olanların haberi gelir mi?

Said İbn-i Cübeyr: "Evet" dedi. Bir kişi öldüğünde yakın akrabalarının haberlerini diğer ölülere ulaştırır. Mezardaki kişi haberler hayır ise sevinir, şer ise üzülür.[3]

Buhari'nin tarihinde Numan İbn-i Beşir'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

[3] (Bu hadisi Tirmizi, Taberani, Enes İbn-i Malik'ten Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e merfu olarak rivayet etmişlerdir.)

"Kabirlerde bulunan kardeşlerinize eziyet etme hususunda Allah'tan korkun. Çünkü amelleriniz onlara gösterilir.

(Hakim rivayet etti ve sahih dedi.)

"KABİRLER" kitabında İbn-i Ebid-Dünya şöyle rivayet etmiştir. Yahya bin Abdurrahman bin Ebi Lebibe o da babasından o da dedesinden şöyle rivayet etmişlerdir: Bişr İbn-i Berra bin Ma'rur öldüğünde annesi ona çok üzüldü ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e şöyle dedi: "Beni Seleme'den ölenler olarak ölüler birbirini tanır mı ki ben Bişr'e selam göndereyim?" Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona:

"Evet ey Bişr'in annesi! Kuşların birbirini tanıdıkları gibi onlar da birbirlerini tanırlar." Bunun üzerine Beni Seleme'den bir kişi ölüm döşeğine düşse Bişr'in annesi ona gidip Bişr'e selam söyle derdi.

Taberani başka bir yoldan şöyle rivayet etti: "Bişr'in annesi, Kab İbn-i Malik ölüm döşeğine

düştüğü zaman ona gelip; Bişr'e selam söyle" dedi.

Bu rivayet Ebu Lebibe'nin rivayetini desteklemektedir.

Sufyan İbn-i Uyeyne, Amr İbn-i Dinar'dan o da Ubeyd İbn-i Umeyr'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Kabir ehli sağ olanların haberlerini beklerler. Bir kişi öldüğünde ona gelirler ve: "Filanın durumu nasıl?" diye sorarlar. O da: "Salih bir kişidir" diye cevap verir. "Peki falan kişi ne yaptı?" derler. O da: "O size gelmedi mi?" der. Onlar: "Hayır bize gelmedi" derler. O da "Biz Allah'a aidiz ve ona döneceğiz" dedikten sonra: "Demek ki bu bizim yolumuzdan başka bir yola gitti" derler. Bu rivayet Ubeyd İbn-i Umeyr'in sözüdür. Ubeyd İbn-i Umeyr; tabi'in alimlerinin en büyüklerinden birisidir. Ona ulaşan senet sahihtir. Bu gibi kişiler kendi görüşlerinden

birşey söylemezler. Bu rivayet mürsel hükmündedir.

Nesei'nin Ebu Hureyre'den Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e merfu olarak rivayet ettiği buna benzer bir rivayet vardır. Bu rivayetin sonunda şöyle bir ibare vardır. "Onlar yeni ölen kişiye: Falan kişi ne haldedir?" diye sorduklarında yeni kişi: "O daha size gelmedi mi?" diye sorunca onlar: "Hayır" deyince , yeni ölen kişi: "Demek ki o cehenneme gitti" derler.

İbn-i Mübarek'in, Ebu Eyyüb'den Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e merfu olan buna benzer bir rivayeti vardır.

Taberani Ebu Eyyüb'den şöyle rivayet etmiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Mü'min kişi ölünce salih kullar bu kişiyi müjdeleyici bir kişinin karşılandığı gibi karşılarlar ve birbirlerine onu rahat ettirelim der-

ler. Sonra ona; "Filan erkek ne yaptı? Filan kız ne yaptı? Evlendi mi? Diye sorarlar. Fakat ondan önce ölmüş olan bir kişi hakkında sorduklarında; O cehenneme gitti der." [4]

Bu rivayetlerden anlaşılıyor ki ölülerin ruhu birbirleriyle buluşurlar ve konuşurlar. Fakat bu, dünyada buluştukları gibi değildir.

Çünkü Berzah hayatı (kabir hayatı) dünya hayatına benzemez. Dolayısıyla orada olan olaylar dünyadakilere benzemez. Allah daha iyi bilir.

12. Soru: Allah'u Teala'nın:

"Şüphesiz sen kabirlerinde onlara işittirici değilsin." (Fatır: 22) ayetiyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in**; "Muhakkak ki ölü sizin**

[4] Taberani Kebir'de ve El Evsat'ta zayıf senetle rivayet etti. **(Mecma Ez-Zevaid, İbn-i Hacer El Heytemi)**

ayakkabınızın sesini işitir. Onu çıkarın." hadisi arasında nasıl bir uygunlaştırma söz konusu olabilir?

Cevap: Hadisin naklinde bir bozukluk vardır. Sanki o, şu iki hadisten birleştirilmiştir:

İlki: "Muhakkak ki ölü kendisinden ayrılanların eve döndüklerinde ayakkabılarının seslerini işitir."

Diğeri: "Ey iki ayakkabı sahibi! Ayakkabılarını çıkar."

Buhari ve Müslim'de geçen iki hadis Enes (r.a) 'den şu şekilde rivayet edilmiştir; Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dedi ki:

"Bir kimse kabre gömüldüğünde yakınları geri dönüp ondan uzaklaşınca onların ayakkabılarının sesini işitir."

İkinci hadis; Ebu Davud, Nesei, İbn-i Mace`de yer almaktadır. İbn-i Hibban'ın rivayet edip

sahih dediği Beşir İbn-i Hasasiye'den rivayet edilen hadiste şöyle bir ibare vardır: "Ayağında ayakkabılar olan bir adam kabirlerin üzerinde yürürken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona dedi ki:

"Ey iki ayakkabı sahibi! Ayakkabılarını çıkar." Adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i görünce Onu tanıdı ve ayakkabısını çıkardı."Bu hadisi tahriç eden Beyhaki: "Bu hadis ancak bu senedle bilinir" dedi.

Taberani; Usmet İbn-i Malik'den rivayet ettiği hadisi şöyle nakleder: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ayağında ayakkabı olduğu halde mezarlıkta yürüyen bir adam gördü ve ona dedi ki: **"Ey filan ayakkabı sahibi! Ayakkabını çıkar"** ***(Bu hadisin senedi zayıftır)***

Bunları açıkladıktan sonra alimlerin de hadisle ayet arasındaki uygunlaştırma konusunda görüşleri vardır.

Onlardan bir kısmı ayetleri te'vil edip hadisin zahirine göre amel ettiler ve onun bütün ölüleri kapsadığını söylediler. (Yani bütün ölüler ayak seslerini duyarlar)

Onlardan diğer bir kısmı da Katade'nin dediği gibi bunu sadece Bedir ölüleri için haslaştırmışlardır. Katade bu hadisi zikrettikten sonra şöyle dedi: "Allah-u Teala onları diriltti. Ta ki azarlanarak üzüntü ve pişmanlık içinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözünü duydular."

Başkaları da onu sadece belli zamanlar kabir sorgusu anında duyarlar dediler. Sorgudan sonra tekrar duyma yoktur. Onların bir kısmı hadisi te'vil edip ayetin zahirine göre amel etmişlerdir. (Yani ölüler duymazlar görüşündedirler.) bu meseledeki ihtilaf meşhurdur. Buhari'nin Fethül Bari şerhinde ona değindim. En iyisini Allah bilir.

13. Soru: Kabirlerdeki iki sorgu meleği herkesin kendi dili ile mi sorarlar? Yani; Türk'e Türkçe veya Farisi'ye Farsça ile mi? Yoksa sadece Arap dili ile mi sorulur. Eğer Arap dili ile sorulursa Arapça bilmeyen kişiye Arapça mı öğretilir? Sağda ve solda bulunan yazıcı iki melek insanın başından geçen olayları Arapça mı yazar, yoksa başka bir dil ile mi yazar?

Cevap: Sorgu meleklerinin hangi dille soracağına dair bir nakil bilmiyorum. Fakat yazıcı iki melek de, hakkında yazmak için görevlendirildiği kişinin dilini bilirler. Bu kesindir. Fakat yazarken o dille veya başka bir dille yazabilirler. Zayıf hadisde rivayet olunduğuna göre "Cennet ehlinin dili Arapça'dır." Buna dayanarak melekler o kişinin söylediklerini bilip bunu Arapça yazabilirler. Çünkü melekler ne yazdığını bilir.

Sorgu meleklerinin sualininse sahih bir hadisin zahirine göre Arapça olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu hadiste sorulana şöyle derler;

"Bu adam (yani Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*) hakkında neye inanıyorsun?" veya kişiye kendi lisanı ile hitap edilmesi de mümkündür.

14. Soru: Çocuklar için olan sorgu bütün çocukları mı kapsar yoksa sadece müslüman çocuklar için midir?

Cevap: Müslüman çocuklara hesap yoktur. Müşrik çocuklara ise hesap olup olmadığı hususu ise ihtilaflı meseledir.

Kimisi: "Onların hükmü müslüman çocuklarının hükmü gibidir" der.

Bazıları da: "Hayır. Onlara hesap vardır" diye hüküm verir. Çünkü onlar hakkında varid olan kuvvetli bir hadiste olduğu gibi; Tebliğ ulaşmamış ve onun gibiler mahşerde imtihan olunur. En iyisi bu konuyu Allah'a bırakmaktır.

Ta ki dayanacak delil oluncaya kadar herkesin üstüne farz olup dünyada yapılması gereken şeylerle ilgilenmek bu meseleyle ilgilenmekten daha önemlidir.

15. Soru: Kabirde çocuğa soru sorulur mu yoksa sorulmaz mı? Eğer sorarlarsa Münker ve Nekir melekleri onlara ne sorar? Buluğ çağına girenlere ne sorulur?

Cevap: Kabir sorgusu buluğ çağındakiler içindir.

16. Soru: Öldükten sonra sorgu melekleri geldiğinde ruh bütün bedene girer mi yoksa bedenin bir kısmına mı girer?

Cevap: Evet, ruh bütün vücuda girer fakat bu, ancak onun oturmasına müsaade eder, yoksa ayağa kalkmasına müsaade etmez.

17. Soru: Müslümanların ölen çocuklarının beraberinde anne ve babası olmaksızın cennete giremeyecekleri doğrumudur?Yine Müslümanların ölen çocuklarının mahşer gününde altın ya da gümüş taslarla anne ve babalarını sulamaya çalışacakları doğru mudur?

Cevap: Soruda zikredilen çocuklar hakkında haberler varid olmuştur. Bu haberlerin[5] tümü; cennete sokma ve sulamanın ancak Allah'ın dilediği kimseler için geçerli olduğunu göstermektedir.

---

[5] Ebul- Hassan dedi ki: Ben Ebu Hureyre'ye hitaben: "Benim iki oğlum öldü. Sen bize Rasulullah **sallallahu aleyhi ve sellem**'den ölülerimiz hakkında gönüllerimizi hoş edecek bir hadis söyleyemez misin?" dedim. Ebu Hureyre cevaben şöyle dedi: Evet söylerim Rasulullah şöyle buyurdu: **"Onların küçükleri cennet halkının cenetten hiç ayrılmayan küçükleridirler ki, onların biri babasını yahut anne ve babasını karşılar da benim, senin şu elbisenin kenarlarından tutuşum gibi (Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem burada eliyle o tutuşu işaret edip göstermiştir) elbisesinden tutar ve artık Allah onu babasıyla beraber cennete sokuncaya kadar hiç bırakmaz." (Müslim)**

18. Soru: Ölünün ruhu dünyadaki gibi görüp işitir mi? Bazılarının dediği gibi onların görme ve işitmesi mevcut mudur?

Cevap: Ölünün ruhu işitir ve görür fakat bu işitme ve görmenin dünyada iken mevcut olan gibi olması gerekmez. Allah azze ve celle ona görüp işitecek, elemi ve nimeti hissedecek bir idrak bahşeder.

19. Soru: Kabir ölünün üzerine, işlemiş olduğu amellere göre genişleyip daralır mı?

Cevap: Evet ameline göre kabir ölüye genişler yine aynı şekilde daralır. Fakat bu, şu kişi için daralır, şu kişi için genişler denemez. Allah dilerse kulunu affeder, dilerse cezalandırır.

Dilerse de onu bunlardan başka şeylerle cezalandırır. Zira "O yaptığından sorulmaz." [6]

[6] Ölü defnedildiği zaman siyah (tenli) ve mavi (gözlü) iki melek gelir. Birine Münker ve öbürüne Nekir denir. Mütakiben bu iki melek o kimseye şöyle sorar: Bu adam (Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem) için ne demiştin? Bunun üzerine o (ölmeden önce) söylediğini aynen söyler. "O Allah'ın kulu ve rasulüdür. Allah'tan başka ibadete bunu söyleyeceğini biliyordum" derler. Sonra toprağa "Çullan onun üzerine" denir. Toprak onun üzerine çullanır. (Bu çullanma neticesinde) yan kaburga kemikleri yerlerinden oynar ve Allah onu o yatağından layık ilah olmadığına ve Muhammed'in onun kulu ve Resul'ü olduğuna şehadet ederim." Sonra o iki melek "Senin böyle söyleyeceğini esasen biliyorduk" derler.

Sonra onun kabri yetmiş arşın murabba (kare) genişletilir; sonra aydınlatılır ve sonra kendisine: "Uyu" denir. O da "Aileme dönüp onlara haber vereyim mi?" der. O iki melek: "Gelin, güvey gibi uyu! Ki onu ailesinden elbet en çok seven kişi uyandırır" dediler. O kişi Allah onu yatağından mahşere kaldırıncaya kadar (rahat, rahat) uyur. Şayet münafık ise "İnsanların dedikleri gibi bende aynı şeyi söyledim; bilmiyorum" diyecek. Bunun üzerine iki melek "Senin esasen mahşere kaldırıncaya kadar toprağa devamlı azap içinde kalır." **(Tirmizi)**

20. Soru: Kabir küçük büyük her ölüyü sıkıştırır mı?

Cevap: Evet kabrin her ölüyü sıkıştırdığına dair sahih rivayetler vardır. [7]

21. Soru: Ölüye Ruman adı verilen ve onu oturtup Münker ve Nekir'in sorularına nasıl cevap vereceğini öğreten bir melek gelir mi?

Cevap: Ruman hakkında varid olan haberler zayıftır.

[7] İbn-i Abbas şöyle rivayet etti; Saad İbn-i Muaz defnedildiğinde Rasulullah **sallallahu aleyhi ve sellem** onun kabrinin yanında şöyle dedi: **"Kabir sualinden kurtulan olsaydı Saad İbn-i Muaz kurtulurdu. Kabir onu bir sıkıştırdı sonra gevşedi."**

(Taberani sahih senedle rivayet etmiştir.)

22. Soru: Ana babanın çocukları için ağlamaları haram mıdır, mekruh mudur? Ve bu yüzden ölü, küçük olsun büyük olsun acı çeker mi? Çocuğun, ölen anne babası defnedilirse onların arkasından ağlaması mübah mıdır yoksa değil midir? Onların arkasından sesi aşırı olmaksızın ve iyiliklerini saymaksızın ağlarsa sevabından mahrum olur mu? Cennette hamd evi ölünün arkasından ağlayan kişi için mi yoksa sabreden kişiler için mi yapılır? Bir kişinin bir veya birden fazla çocuğu ölürse kişi yalnız sabrettiği zaman mı ona ateşten bir koruyucu olurlar yoksa sabretmese de ona ateşten bir koruyucu olurlar mı?

Cevap: Babanın ölen çocuğuna ağlaması, çocuğun ölen babasının arkasından ağlaması defnetmeden önce de sonra da mekruh değildir.[8]

[8] Enes (r.a) şöyle demiştir;

- Bir kere Rasulullah ***sallallahu aleyhi ve sellem*** ile demirci sanatkar olan Ebu Seyf b. Evs'in evine gitmiştik. Ebu Seyf'in zevcesi Ümmü Bürde peygamberin oğlu İbrahim'in süt annesi – süt ninesi idi. Rasulullah ***sallallahu aleyhi ve sellem*** İbrahim'i kucağına aldı. İbrahim'i öptü, kokladı. Bundan sonra bir kere daha Ebu Seyf'in evine gittik.

Bu defa İbrahim can veriyordu. Rasulullah ***sallallahu aleyhi ve sellem***'in iki gözü yaş dökmeye başladı. Bunun üzerine Abdurrahman İbn-i Avf; Ya Rasulullah! Halk musibet zamanında sabretmeyebilir. Fakat sen de mi? Diye şaşırarak sordu; Rasulullah: **"Ey İbn-i Avf! Bu hal babanın çocuğuna karşı beslediği incelik ve şefkattir. Yoksa sabır ve tevekküle engel ağlama değildir"** buyurdu. Sonra bu gözyaşını bir diğeri takip etti. Bu defa Rasulullah ***sallallahu aleyhi ve sellem***: **"Gözler ağlar, kalp üzülür. Biz Rabbimizin razı olacağı sözden başka bir kelime ile üzüntümüzü belirtmeyiz. Ey İbrahim! Biz senin ayrılığında pek ziyade üzüntülü ve kederliyiz"** buyurdu. **(Buhari-Müslim)**

Fakat ağlamayla birlikte feryat, yanaklarını dövme, elbiselerini yırtma, söylenmemesi gereken sözleri söylemek olursa bu caiz değildir.[9] Çocuğu ölen kişi sabrederse ve ona isabet eden şeylerin Allah'ın takdiri ile olduğuna inanırsa; gözleriyle ağlayıp kalbi üzülse de Allah'a hamd ederse Allah azze ve celle meleklere buna cennette hamd evi inşa edin der. Bir, iki veya üç çocuğu ölüp de feryat etmeyen sabreden kişilerin faziletleri hakkında çok rivayetler vardır.[10] Tabii bu sevaplar yalnız sabredenler içindir.

---

[9] Rasulullah **sallallahu aleyhi ve sellem** "Ölünün arkasından yanaklarını döven, elbisesini yırtan, cahiliyyenin adetlerini yapan kişi bizden değildir" buyurdu. **(Buhari)**

[10] Ebu Hureyre (r.a)'dan şöyle rivayet edilmiştir: Rasulullah **sallallahu aleyhi ve sellem** Ensar'dan bir grup kadına hitaben **"Sizlerden herhangi birinizin üç çocuğu ölür ve kendisi vefat eden çocukları sebebiyle Allah'tan sevap ümit ederse muhakkak cennete girmiştir"** buyurdu. İçlerinden bir kadın: "İki tanesi de böyle değil mi? Ya Rasulullah!" dedi. Rasulullah **sallallahu aleyhi ve sellem** cevaben: **"İki tanesi de öyledir"** buyurdu.

23. Soru: Dünyadaki ömürden geri kalan zaman bilinir mi? Bazı ilim iddia edenler H.835 senesinde dünya ömründen kalan 175 senedir, demeleri ve buna Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in "Ben yer altında bin seneden fazla ölü olarak kalmayacağım" hadisini ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in "Ben 6000 senenin başında rasul oldum" hadislerini delil göstermeleri doğru mudur?

Cevap: Bunu iddia edenlerin zikrettikleri birinci hadis "mevzu" (uydurma)'dır.

İkinci hadisin ise lafzı şöyledir; Dünyanın ömrü 7000 senedir. En son binine ben rasul olarak gönderildim. Bu hadisi İbn-i Cevzi mevzu (uydurma) hadisler arasında zikretmiştir.

Kıyamet gününün ne zaman olacağını Allah bilir.

24. Soru: Yezid bin Muaviye'ye lanet edilir mi? Onu seven ve şanını yücelten kimseye ne gerekir?

Cevap: Kıya'l – Hemasi diye bilinen Taberi; lanet etmenin caiz olup olmayacağı konusunda dört mezhebin ihtilaf ettiğini nakletti. Kendisi ise lanet etmenin caiz olacağı görüşünü tercih etti. Gazali de bu konudaki değişik görüşleri naklettikten sonra caiz olmayacağı görüşünü seçti.

Yezid bin Muaviye'yi sevmek ve onun şanını yüceltmek ancak itikadı bozuk bid'atçilerden sadır olur. Çünkü Yezidde öyle kötü sıfatlar vardı ki onu sevmek kişiden imanın kaldırılmasını gerektirir. Çünkü iman Allah için sevmek ve Allah için buğz etmektir.

25. Soru: Hıdır ve İlyas İsrailoğulları'nın nebilerinden miydiler? Ve o ikisi yeryüzünde hala hayatta mıdırlar yoksa değiller mi?

Cevap: Hıdır cumhura göre nebidir. Fakat Beni İsrail'den olduğu sabit değildir. İlyas aleyhisselam'ın nebi olduğunda ise ihtilaf yoktur. Fakat her ikisinin de hala yaşadığı sabit değildir.

26. Soru: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* zamanında ay tutulması oldu mu? Olduysa hangi yılda oldu?

Cevap: Buhari'nin şerhi olan Feth'ul-Bari'de namaz babında "ay tutulması" hakkında zikrettiğim gibi ve İbn-i Hibban tarihinde zikredildiğine göre ay tutulması hicretin beşinci senesinde oldu. Ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu esnada iki rekat namaz kıldı. Yine İbn-i Hibban ın sahihinde yıl tayin etmeksizin zikretti. Yine İbn-i Hibban'ın tarihinde 5.kısım '34.bölümde

Eşas Hasan'dan o da Ebu Bekir'den rivayete göre Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* güneş ve ay tutulması anında sizin namazınız gibi iki rekat namaz kıldı. "Sizin namazınız gibi"den maksat, güneş tutulması anında kıldığım namaz gibidir.

27. Soru: Ölüm meleği hakkında Süneni Şafii de Müzeni'nin Şafii'den rivayet ettiği bir hadiste ölüm meleğinin birkaç ismi olduğuna dair bir rivayet vardır. Şafii'nin Sünenindeki Fıtır Sadakası babında ölüm meleği için İsmail ismi geçmektedir. Acaba ona niçin Azrail deniyor?

Cevap: Tahavi'nin Müzeni'den Müzeni'nin de Şafii'den rivayet ettiği bir hadisi bana güvenilir ve sağlam rehber olan Ebul Ferec Abdurrahman İbn-i Ahmed bin El Muarraf bin Hammad El Arabi Et-Tenuhi bildirdi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hastalandığı zaman Cibril ona geldi ve dedi ki: "Ey Muhammed! Allah beni sana seni yüceltmek ve seni şerefli kılmak için özel olarak gönderdi. Senin halini senden daha iyi bilen Allah beni sana şunu sormak için gönderdi. "Kendini nasıl hissediyorsun?" Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **"Ben çok üzüntülüyüm ve çok hastayım."** Cibril ikinci gün tekrar geldi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile arasındaki konuşma birinci günkü gibi tekrar ceryan etti. Üçüncü gün de gelerek aralarında konuşma diğer günlerdeki gibi yinelendi. Bu sefer Cebrail beraberinde yüzbin meleği idare eden adı İsmail olan bir melek olduğu halde tekrar geldi. O meleklerden de her biri yüzbin meleği idare ediyordu. Cibril o melek için Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den izin istedi. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* melek hakkında sordu. Cebrail de "Bu ölüm meleğidir. Senden önce hiçbir kişinin yanına girmek için izin istememesine karşın senden izin istiyor ki;

senden sonra da hiçbir kimseden izin istemeyecektir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* **"Ona izin ver"** dedi. Cebrail de ona izin verdi. Ölüm meleği Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e selam vererek ona "Ya Muhammed! Allah Tea-la beni sana gönderdi. Eğer ruhunu almamı emredersen ruhunu alayım yoksa bunu em-retmiyorsan seni terk edeyim" dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* : **"Yani ben ne dersem onu yapacak mısın? Ey ölüm meleği!"** dedi. O da "Evet. Çünkü ben bununla emrolundum" dedi. Bu sefer Rasulullah *sallal-lahu aleyhi ve sellem* Cebrail'e doğru baktı. Ceb-rail ona "Ey Rasulullah! Allah-u Teala seni özle-di."dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ölüm meleğine: **"Emrolunduğun şeyi yap"** buyurdu. Ölüm meleği de ruhunu kabzetti.

Bu hadis mürseldir. Çünkü bu hadisi rivayet eden Ali İbn-i Hüseyin Rasulullah ***sallallahu aleyhi ve sellem***'in ölümünden yaklaşık otuz yıl sonra doğmuştur. İmam Şafii'nin ondan bu hadisi rivayet ettiği Kasım; Ahmed İbn-i Hanbel tarafından yalanlanmış birisidir. İbn-i Hanbel onun hadisleri için uydurma olduğunu söylemiştir. Başkaları da onun zayıf birisi olduğuna kanidirler.

Bu konuda Ebu Hatim, Ebu Zer'e; Yakup İbn-i Süfyan Aceli, Ezdi ve başkaları şöyle demiştir. Bu hadis metruktur. Bu hadisin sahih olduğunu söyleyen kimse görmedim. Ancak bir cemaat bu hadisin zahirindeki manasını alarak kabul etmişlerdir. Onlar buradaki İsmail'in ölüm meleğinin ismi olduğu kanısındadırlar. Fakat bu onların zannettikleri gibi değildir. Çünkü bu hadisin kaldırılmış olan kısmında bu konuya açıklık getirilmektedir.

Taberani'nin Mucem'indeki hadisinde ek bir rivayet vardır ki bu olaya açıklık getirmektedir. O şöyle dedi: Abbas İbn-i Ham'dan El Asbehemi ve İshak İbn. Ahmed Huzaye dediler ki; Abdul Cebber İbn.Ala, Abdullah İbn-i Meymun Kadh'tan Cafer b. Muhammed b. Abdullah'tan o da Ali İbn-i Hüseyin'den şöyle rivayet ettiler: Ali İbn-i Hasan şöyle dedi: Babam'dan şöyle işittim. "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından üç gün önce Cibril aleyhisselam gökten indi ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e "Ey Muhammed! Allah beni sana ikram etmem, seni yüceltmem için gönderdi." Üçüncü günde Cibril aleyhisselam beraberinde ölüm meleği ve bu ikisiyle beraber olarak da yetmişbin meleği idare eden ismi de İsmail olan "Rüzgar Meleği" ile indi. Onlardan hiçbir melek yoktur ki yetmişbin meleği idare etmesin. Onlardan Cibril Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle dedi: "Ey Muhammed! Seni senden daha iyi bilen Allah beni sana; seni yüceltmem,

sana ikram etmem ve şunu sormam için gönderdi: "Nasılsın?".

Hadis diğer hadisteki gibi devam eder. Bu hadisin senedindeki Abdullah İbn-i Meymun El-Kaddah dışında ravilerin hepsi güvenilirdir. Buhari; Abdullah İbn-i Meymun El Kaddah hakkında: "Hadis uydurucusu" demiştir.

Ebu Zerr ise Abdullah İbn-i Meymun hakkında onun rivayeti geçersizdir demiştir.

Ebu Hatem ve Tirmizi ise; Bu kişi hakkında rivayet ettiği hadisler münkerdir demişlerdir.

İbn-i Hibban, bu kişi hakkında " O maklub hadisleri rivayet eden tek başına rivayet ederse hüccet değildir" dedi.

Hakim ise bunun rivayet ettiği hadis mevzudur, dedi. Bu kişi hakkında güvenilir olduğunu söyleyen kimse görmedim Hüseyin Bin Ali'nin ziyade olarak zikrettiği şeyleri bu kişi

zikretmemiştir. Taberani bu hadisi Hüseyin İbn-i Ali İbn-i Ebu Talib'e dayandırarak Mucemil Kebir kitabında nakletmiştir. Bu rivayette ismi İsmail olan ölüm meleğin rüzgar meleği olduğu ve ölüm meleği olmadığı, Cibril ve ölüm meleği ile birlikte indiği ifade edilmiştir. İnenlerin üç kişi olduğu "İkisi ile beraber indi" sözünden açıkça anlaşılmak-tadır. Bu hadisin genel anlamına daha uygundur. Ve bu, ilk metinden anlaşılmaktadır. "Ona izin verdi" yani; rüzgar meleğine. Sonra da Cibril ölüm meleği için izin istedi. Bu ilk rivayet de Cibril'in şu sözünden anlaşılıyor;

Sonra Cibril dedi ki: "Bu ölüm meleğidir. O izin istiyor." Bu Hadisi Beyhaki Muhammed İbn-i Ali'den, Hüseyin İbn-i Ali'den o da Abdulvahid İbn-i Süleyman Haris'ten o da Siyar İbn-i Hatim'den rivayet etmiştir. Beyhaki bu hadisi "Nübüvvetin Delilleri" kitabında üç yoldan bize rivayet etmiştir. Hüseyin İbn-i Ali şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in vefa-

tından önce Cibril üç kişi ile birlikte indi ve Rasulullah'a şöyle dedi: Ya Muhammed! Allah beni sana bir ikram olarak, seni üstün tutmak ve yalnız sana özel olarak gönderdi. Senin halini senden daha iyi bilen Allah senin nasıl olduğunu soruyor; Kendini nasıl buluyorsun?

Sonra hadisi zikretti hadis şöyle geçiyor; Üçüncü gün olunca Cibril ile birlikte ölüm meleği ve onlarla birlikte yetmişbin meleğe komuta eden İsmail adındaki rüzgar meleği indi. (O yetmişbin melekten herbirinin emrinde ayrıca yetmişbin melek bulunmaktadır). Sonra hadise şöyle devam etti: Cibril meleklere taziyede bulundu ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e şöyle dedi: Ey Muhammed! Muhakkak ki Allah beni sana gönderdi."

Hadisin baş kısmı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in "Kendimi üzüntülü buluyorum Ey Cibril!" sözüne kadar zikredilmişti.

Ve sonra ölüm meleği kapısının üstünden izin istedi. Cibril Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle dedi.

"Ey Muhammed! Bu ölüm meleğidir. Sana gelmek için izin istiyor." Hadisin devamı daha önce zikredilmişti. Hadisin metni Kasım İbn-i Abdullah İbn-i Amr'ın rivayet ettiği hadisin metnine benzemektedir. Ancak iki yerinde;

"Yetmişbin melek yerine yüzbin melek" sözleriyle muhalafet etmiştir. Ölüm meleğine Azrail ismi verilmesi insanlar arasında meşhur olmuştur. Ben Ebu Kasım Süfey'in kitabı olan Mübhemat-il Kuran kitabına baktım. Orada ölüm meleğine Azrail ismi verildiğine rastlamadım. Taberi tefsirine baktım, ölüm meleği ismi orada geçmektedir. Fakat İmam Taberi bu rivayetini hiç kimseye dayandırmamıştır. Ve bu konuda hiçbir rivayet zikretmemiştir. Salebi'nin tefsirine baktım; ölüm meleğinin isminin Azrail olduğunu gördüm. Orada şöyle bir rivayet var-

dır. Eşas (r.a)'den dedi ki: İbrahim aleyhisselam Azrail adında bir gözü arkasında bir gözü önde olan ölüm meleğine sordu: "Ey ölüm meleği! Aynı anda hem doğuda hem batıda iki kişi ölecek olsa veya bir yerde veba hastalığı olsa veya iki ordu savaştığında aynı anda ölenlerin canını nasıl alırsın?"

Ölüm meleğil şöyle dedi: "Ben ruhları çağırırım. Allah'ın izni ile onlar şu iki parmağın arasına girerler." İbrahim aleyhisselam dedi ki "Yer ölüm meleğinin önüne leğen gibi yarıldı. İşte onlardan dilediğinin ruhunu kabzeder."

Bu rivayetinin senedindeki ravilerin hepsi güvenilir kişilerdir. Fakat senette Eşas, Anbese'nin Şeyhi Cabir El Hasan'ın oğlu ve yaşı küçük olan tabiilerdendir. Bu hadis de muaddaldır. Yani senette iki kişinin ismi zikredilmemiştir. Yani zayıftır.

El İz'a kitabında Ebu'ş Şeyh, İsmail İbn-i Abdulkerim yoluyla Vehb ibn-i Münbih'den şöyle

bir rivayet zikretmiştir: Allah Cebrail'i sonra Mikail'i sonra İsrafil'i yarattı. Sonra Azrail'i yarattı. Sonra Allah ruhları kabz görevini ölüm meleğine verdi. Allah şöyle buyuruyor:

"De ki! Sonra görevlendirilmiş ölüm meleği sizin canınızı alır." (Secde: 11)

İsrafil ve ölüm meleği Allah'ın ilk olarak yarattığı yaratıklarıdır. Ve onlar son olarak öleceklerdir. Ölüm meleğine Azrail ismi verilmesine gelince; Müfessirlerin çoğuna göre Cibril, Mikail, İsrafil, Azrail Süryanice'dir. Bazılarına göre ise Cebrail ve Azrail Arapça'dır. Müfessirler "İl" kelimesinin ne manaya geldiği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bazıları "İl" Allah'ın isimlerindendir. Cibr, Mika, İsraf, Azra kul manasındadır, demişlerdir. Dolayısıyla bu isimlerin manası Allah'ın kuludur. Bazı alimler ise "İl" kul diğer isimler Allah'ın isimleridir. Çünkü kul tek kelimedir. Allah'ın isimleri ise çoktur, demişlerdir.

FİHRİST

ÖNSÖZ.....3

YAZAR HAKKINDA BİLGİ 5

FETVALAR.....7

1. Soru: Bir kimse öldüğünde Münker ve Nekir melekleri gelerek ona Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* ve onun risaleti hakkında soru sorduklarında o bu sorulara cevap veremezse Allah-u Teala kıyamete kadar azap mı eder, yoksa belli bir zamana kadar mı azap eder?.....7

2. Soru: Ölü, mezarının yanına oturan kimseyi tanır mı? Kur'an okumasını işitir mi? 10

3. Soru: "Ölü için sadaka verme, köle azat etme, kurban kesme ve vakıf olarak birşey bırakma gibi hayırlı amellerin sevabı ölmüş kimseye ulaşır mı?.....15

4. Soru: Kur'an okumanın sevabı ölüye ulaşır mı? Şayet ulaşırsa kabir yanında okunduğu zaman mı, yoksa uzakta okunduğunda mı ulaşır? Ve ölü okuma

FİHRİST

sevabının tamamını mı yoksa dinleme sevabını mı alır?.....21

5. Soru: Kur'an okuyucu Kuran'dan birşey okuduğu zaman ve onu ölülere hediye ettiği zaman bu onlara ulaşır mı yoksa ulaşmaz mı? Ve okunanı ölü işitir mi yoksa işitmez mi?.....28

6. Soru: Ölü için namazdan, sadakadan veya Kur'an okumadan veya buna benzer başka iyilik çeşitlerinden hediye edilerek sunulduğunda ölü onu bilir mi? Bundan gelecek olan sevap ölünün amel defterine yazılır mı? 29

7. Soru: Hesap ve azaptan sonra dünyada olduğu gibi birbirlerine yakın ve akraba olanlar buluşurlar mı?.....31

8. Soru: Günahkar olan bir kişi kıyamete kadar kabirde azap görür mü? Yoksa sadece Münker ve Nekir melekleri geldikleri zaman mı azap görür?.....32

9. Soru: Şehitlerin ruhu semadamıdır yoksa yerde midir?.....35

FİHRİST

10. Soru: Müslümanların çocuklarının ruhu kendi kabirlerinin üstünde midir yoksa cennetteki Beyti Mamur'da (cennetteki İbrahim aleyhisselam'ın evi) midir. Yoksa başka bir yerde midir? Cennette İbrahim aleyhisselam'ın onlara Kur'an okuttuğuna dair sabit bir delil var mıdır?.....37

11. Soru: Kabirdeki bir ölünün yakınına veya uzağına başka bir ölü defnedildiğinde kabirdeki ölü onu tanır mı ve dünyadaki diğer olup biten şeyler hakkında, yeni gelen ölüye soru sorar mı?.....38

12. Soru: Allah'u Teala'nın: "Şüphesiz sen kabirlerinde onlara işittirici değilsin." (Fatır: 22) ayetiyle Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in; "Muhakkak ki ölü sizin ayakkabınızın sesini işitir. Onu çıkarın."hadisi arasında nasıl bir uygunlaştırma sözkonusu olabilir?.....44

13. Soru: Kabirlerdeki iki sorgu meleği herkesin kendi dili ile mi sorarlar? Yani; Türk'e Türkçe veya Farisi'ye Farsça ile mi? Yoksa sadece Arap dili ile mi sorulur. Eğer Arap dili ile sorulursa Arapça bilmeyen kişiye Arapça mı öğretilir? Sağda ve solda bulunan

FİHRİST

yazıcı iki melek insanın başından geçen olayları Arapça mı yazar, yoksa başka bir dil ile mi yazar?.....48

14. Soru: Çocuklar için olan sorgu bütün çocukları mı kapsar yoksa sadece müslüman çocuklar için midir?.....49

15. Soru: Kabirde çocuğa soru sorulur mu yoksa sorulmaz mı? Eğer sorarlarsa Münker ve Nekir melekleri onlara ne sorar? Buluğ çağına girenlere ne sorulur?.....50

16. Soru: Öldükten sonra sorgu melekleri geldiğinde ruh bütün bedene girer mi yoksa bedenin bir kısmına mı girer?.....50

17. Soru: Müslümanların ölen çocuklarının beraberinde anne ve babası olmaksızın cennete giremeyecekleri doğrumudur?.....51

Yine Müslümanların ölen çocuklarının mahşer gününde altın ya da gümüş taslarla anne ve babalarını sulamaya çalışacakları doğru mudur?.....51

FİHRİST

18. Soru: Ölünün ruhu dünyadaki gibi görüp işitir mi? Bazılarının dediği gibi onların görme ve işitmesi mevcutmudur?.....52

19. Soru: Kabir ölünün üzerine, işlemiş olduğu amellere göre genişleyip daralır.....52

20. Soru: Kabir küçük büyük her ölüyü sıkıştırır mı?.....54

21. Soru: Ölüye Ruman adı verilen ve onu oturtup Münker ve Nekir'in sorularına nasıl cevap vereceğini öğreten bir melek gelir mi?.....54

22. soru: Ana babanın çocukları için ağlamaları haram mıdır, mekruh mudur? Ve bu yüzden ölü, küçük olsun büyük olsun acı çeker mi? Çocuğun, ölen anne babası defnedilirse onların arkasından ağlaması mübah mıdır yoksa değil midir? Onların arkasından sesi aşırı olmaksızın ve iyiliklerini saymaksızın ağlarsa sevabından mahrum olur mu? Cennette hamd evi ölünün arkasından ağlayan kişi için mi yoksa sabreden kişiler için mi yapılır? Bir kişinin bir veya birden fazla çocuğu ölürse kişi yalnız sabrettiği zaman mı ona ateşten bir koruyucu

FİHRİST

olurlar yoksa sabretmese de ona ateşten bir koruyucu olurlar mı?.....55

23. Soru: Dünyadaki ömürden geri kalan zaman bilinir mi? Bazı ilim iddia edenler H.835 senesinde dünya ömründen kalan 175 senedir, demeleri ve buna Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in "Ben yer altında bin seneden fazla ölü olarak kalmayacağım" hadisini ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in "Ben 6000 senenin başında rasul oldum" hadislerini delil göstermeleri doğru mudur?.....58

24. Soru: Yezid bin Muaviye'ye lanet edilir mi? Onu seven ve şanını yücelten kimseye ne gerekir?.....59

25. Soru: Hıdır ve İlyas İsrailoğulları'nın nebilerinden miydiler? Ve o ikisi yeryüzünde hala hayatta mıdırlar yoksa değiller mi?.....60

26. Soru: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* zamanında ay tutulması oldu mu? Olduysa hangi yılda oldu?.....60

FİHRİST

27. Soru: Ölüm meleği hakkında Süneni Şafii de Müzeni'nin Şafii'den rivayet ettiği bir hadiste ölüm meleğinin birkaç ismi olduğuna dair bir rivayet vardır. Şafii'nin Sünenindeki Fıtır Sadakası babında ölüm meleği için İsmail ismi geçmektedir. Acaba ona niçin Azrail deniyor?.....61